

Július Ceasar dobyl Ostravu: exkluzívny počin Národného divadla moravskoslezského

<https://operaslovakia.sk/julius-ceasar-dobyl-ostravu-exkluzivny-pocin-narodneho-divadla-moravskoslezskeho/>

Domov Recenzie

23. júna 2025 autor: Michaela Mojžišová

. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezské v Ostrave, 2025, Valer Sabadus (Sextus Pompeius), Monika Jägerová (Kornélia), Doubravka Novotná (Kleopatra) Andreas Scholl (Julius Caesar), Franko Klisović (Ptolemaios), Michal Marhold (Achilla), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Ostravská inscenácia opery Giulio Cesare in Egitto patrí k najvýnimočnejším produkciám pätnástročnej riaditeľskej éry Jiřího Nekvasila. Nielen preto, že po prvýkrát vo viac než storočnej histórii Národného divadla moravskoslezského zaznela z jeho scény veľká baroková opera v historicky poučenej interpretácii. Ale najmä preto, že sa tak udialo vo vysokej hudobnej i divadelnej kvalite.

Operná freska Giulio Cesare in Egitto, v poradí sedemnásť zo štyridsiatich dvoch opier Georga Friedricha Händela, vychádza zo skutočnej historickej udalosti a na javisko stavia skutočné historické postavy. Predobraz deja sa odohral v priebehu pár mesiacov rokov 48 a 47 pr. Kr., keď niekdajší Caesarov blízky spojenec a potom hlavný oponent Pompeius Magnus utiekol do Egypta.

Tu bol na príkaz mladého egyptského panovníka Ptolemaia zavraždený a jeho hlavu dostal Caesar ako dar na uvítanie pri svojom príchode do Alexandrie. Caesar však toto gesto neocenil. Urazený neúctou voči Rímu odovzdal Pompeiove pozostatky vdove Kornélii a synovi Sextovi, zatiaľ čo sám sa mocensky (a tiež milenecky) spojil s Ptolemaiovou staršou sestrou Kleopatrou.

Georg Friedrich Händel (1685 – 1759), zdroj: internet

Prirodzene, libretisti Händelových opier – Giacomo Francesco Bussani (prvá verzia) a Nicola Francesco Haym (prepracovaná verzia, v Ostrave inscenovaná v skrátenej podobe) tento príbeh „zopernili“. Bez bazírovania na historických nuansách vytiahli do popredia najmä búrlivé emócie (láska, nenávisť, žiadostivosť, zrada, túžba po pomste) a lovestory Caesara a Kleopatry zakľúčili sladkým happyendom.

Ako odpoveď na maturitnú otázku teda prerozprávane libreto neobstojí, ako literárny podklad pre mozaiku úchvatných vokálnych čísiel áno. Giulio Cesare in Egitto by sa dal s trochou nadsadenia prirovnať k Verdimu Trubadúrovi, sarkastickou časťou muzikologickej obce nazývanému „vešiakom na árie“: aj večer strávený s Händelovým dielom plynie predovšetkým v opojení prekrásnymi áriami a duetami.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Valer Sabadus (Sextus Pompeius), Monika Jägerová (Kornélia), Doubravka Novotná (Kleopatra), Franko Klisovič (Ptolemaios), Michal Marhold (Achilla), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Samozrejme, iba za predpokladu, že sa speváckych partov zmocnia technicky disponovaní a s belcantovou estetikou zžití interpreti a že v orchestrisku pod vedením dirigenta znalého barokového štýlu hrajú inštrumentalisti sólistických kvalít. To všetko Händel (občas s maličkým prižmúrením oka) v Ostrave dostal. Vznikla baroková operná produkcia vysoko nadregionálnych kvalít, i keď zo speváckeho hľadiska sa o jej lesk pričínili najmä predstavitelia „druhých“ postáv.

V Monike Jägerovej (Cornelia) má české operné umenie speváčku, ktorá obstoí aj v európskom barokovo-interpretačnom kontexte. V jej vzácnom, obsažnom, timbrovo kompaktnom hlase sa bez ruptúry prepája – v okrajových tónoch rozsahu až barytonálna – tmavosť hlbkej polohy s kovovou rezonanciou výšok, pričom zvučnosť a objemnosť materiálu nie je najmenšou prekážkou jeho pružnosti a pohyblivosti.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Monika Jägerová (Kornélia), Valer Sabadus (Sextus Pompeius), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

S charakterom úbohej vdovy, na ktorú po manželovej smrti poľujú dvaja predátori, krutý Tolomeo a jeho najprv oddaný a potom ho zrádzajúci vojvodca Achilla, sa altistka bytostne zžila nielen po hereckej, ale predovšetkým po vokálno-výrazovej stránke. Lamento Deh piangete, o mesti lumi, v ktorom Cornelia narieka nad svojím osudom, bolo v jej interpretácii vokálnym aj emocionálnym vrcholom večera: žiadny afekt, len hrejivo vrúcny, voľne sa lejúci hlas s mäkkým „molovým“ obalom.

Kým Monika Jägerová nie je ani v našich končinách neznáma (o. i. účinkovala v SND v koncertnom programe Čarovné noci v opere a v Čekovskej Orlandovi stvárnila postavu Saše), tak Michal Marhold sa pre mňa stal objavom sezóny. Tridsaťročný barytonista študoval na brnianskom konzervatóriu a JAMU (popri speve u Ivany Mikeskovej a Romana Janála tiež dirigovanie), ale jeho profesionálny životopis je zviazaný najmä so zahraničnými scénami, prioritne s operou vo švajčiarskom Berne.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Michal Marhold (Achilla), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

V Ostrave síce spieval najmenšiu z rol, kontroverzného Achillu, no jeho výkon bol suverénne prvoodborový – syntéza farebne príťažlivého, impozantne tmavého, v pohyblivosti až atletického hlasu, autentického barokového muzicírovania a nadpriemerných javiskových dispozícií.

Tretím „A-čkom“ naštudovania je Franko Klisović. Tridsaťročný chorvátsky kontratenorista (a podobne ako Marhold i dirigent) má rozbehnutú sľubnú medzinárodnú kariéru, dláždenú cenami z renomovaných speváckych súťaží (o. i. zo „Schneidrovky“ 2021 si prečítate TU...). Nečudo. Jeho hlas má krásnu, sýtu farbu, zatiaľ skôr sopranovú, no s citelnou perspektívou dozrievania k tmavšiemu timbru.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Doubravka Novotná (Kleopatra), Franko Klisović (Ptolemaios), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Barokový štýl s jeho koloratúrami i nuansovaným výrazom mu sedí, akoby sa narodil pred tristo rokmi, navyše je skvelým hercom. A hoci mu krutý, panovačný, s jemnou komickou nadsádzkou poňatý Tolomeo výrazovo padol ako uliaty, bola večná škoda, že sa mu z trojice kontratenorových partov ušiel ten najmenší.

Javiskový životopis i diskografia tridsaťdeväťročného Valera Sabadusa, rumunského rodáka vyrastajúceho v Nemecku, sú impozantné, v Ostrave však ostal v Klisovićovom tieni. Zo štýlového hľadiska nebolo tomuto barokovému špecialistovi čo vyčítať, jeho hlas sopranového zafarbenia však znel najmä zo začiatku málo koncentrovane a bez kovovej špičky, až v priebehu večera sa rozospieval ku kvalitnému výkonu.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Andreas Scholl (Julius Caesar), Franko Klisović (Ptolemaios), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

To sa nedá povedať o slávnom nemeckom kontratenoristovi Andreasovi Schollovi, jednom z najuznávanejších interpretov partov, ktoré Händel napísal na telo legendárnemu altovému kastrátovi Senesinovi. V minulom desaťročí Schollov Giulio Cesare dobyl Paríž i Salzburg, na ostravskej premiére však znel hlas päťdesiatšesťročného umelca unavene a matne, najmä v nižšej a strednej polohe. Prirodzene, výkon zachraňoval citom pre štýl, ktorý nielen interpretuje, ale i vyučuje, no pozíciu hlavnej hviezdy produkcie sa mu v konštelácii mladých sviežich hlasov obhájiť nepodarilo.

Doubravka Novotná, naopak, vložila do služieb najprv koketno-prešibanej a postupom času úprimne zaľúbenej Cleopatry znelý materiál, ktorého hustá, k mladodramatickému odboru tendujúca farba patrí v súčasnosti k tým najpríťažlivejším na českých operných javiskách. Zo štýlového hľadiska však išlo o dosť problematický výkon, bez (pre baroko nevyhnutného) intonačného a rytmického perfekcionizmu a citlivejšie modelovaného výrazu.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Doubravka Novotná (Kleopatra), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Táto chybička krásy vynikla najmä v kontexte štýlovo disponovanejších kolegov i hudobného naštudovania Romana Válka a jeho vynikajúco hrajúceho orchestra Czech Ensemble Baroque (klobúk dole obzvlášť pred interpretmi vražedných partov dychovej sekcie!).

Giulio Cesare in Egitto patrí v súčasnosti k svetovo najuvádzanejším barokovým operám. Jedným z dôvodov je jeho hudobná atraktivita, tým druhým známy príbeh, ktorý priťahuje divákov a inšpiruje režisérov. Niekedy je tá inšpirácia až príliš agresívna – ako napríklad vo vyššie zmienenej inscenácii na Salzburških slávnostiach 2012, kde o srdce Cleopatry Cecilie Bartoliovovej bojoval Andreas Scholl.

Vtedy režisérsko-dramaturgická dvojica Moshe Leiser/Patrice Caurier pobúrila značnú časť divákov i kritiky koncepciou, ktorá prepojila politicky angažovaný výklad s gýčovito hyperbolizovanou výtvarnou zložkou. Epicentrom „ich“ príbehu o Caesarovi, Kleopatre a jej bratovi Ptolemaiovi sa stala ropa – hlavný motív vojenskej invázie Rimanov, prichádzajúcich do púšte pod štandardou Európskej únie.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Franko Klisovič (Ptolemaios), Michal Marhold (Achilla), Monika Jägerová (Kornélia), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Ostravský inscenačný tím nemal politicky aktualizujúce ambície, nevydal sa však ani cestou kostýmovaného koncertu či muzeálnej nudy. Daniel Dvořák sa pri tvorbe scény doslova vyšantil, keď ju pojal ako exkurziu do dejín scénografie. Na ostravskom javisku sa v odľahčenej verzii ocitlo snáď všetko, od barokových galli-bibienovských dekorácií vytvárajúcich dojem nekonečnej perspektívy cez appiovský rytmický priestor s dominantným schodiskom, priznane kaširované dvojrozmerné palmy až po farebným svetlom modelované vyprázdnené javisko.

Aj režisér Jiří Nekvasil sa so zdravou recesiou pohrával s príbehom, osviežujúc ho antiiluzívnymi „scudzovákmi“ a komickou hyperbolou. Tento prístup prezradil hneď v úvodnom obraze: postavy v divadelne štylizovaných kostýmoch, v ktorých sa stretla baroková predstava o starovekom oblečení s modernými materiálmi a strihovými detailmi (Hana Kelar Knotková), sa postavili na podstavce so svojimi menami a z nich servilne vítali trošku popleteného triumfátora, ktorý si z ponúkaných tabuliek s heslami napokon vybral tú správnu (Veni, vidi, vici).

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Valer Sabadus (Sextus Pompeius), Monika Jägerová (Kornélia), Doubravka Novotná (Kleopatra) Andreas Scholl (Julius Caesar), Franko Klisovič (Ptolemaios), Michal Marhold (Achilla), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

V závere si zase Nekvasil urobil žart z barokovo-operného klišé, keď pri sladkasto happyendovom (a historicky zavádzajúcom) duete Cesareho a Cleopatry Caro! Bella! Più amabile beltà interpreti na moment vystúpili zo svojich postáv: Cornelia si otrávene upravovala remienok na črievičke, baletky unudene krútili kaširovanými kvetinkami, vojaci to vzdali úplne a odišli zo scény.

Podobných gagov bolo v inscenácii dosť, nie však priveľa: udržanie balansu medzi nadčasovou krásou Händelovej hudby a ironizujúcim odstupom súčasníka od tristo rokov starého libreta patrí k najväčším prednostiam ostravskej inscenácie.

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte, Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave, 2025, Andreas Scholl (Julius Caesar), foto © Martin Popelář / NDM Ostrava

Bolo zreteľne poznať, že divadelná koncepcia vznikala v súzvuku s hudobným naštudovaním. A nielen vďaka tomu, že inštrumentalisti v sólových výstupoch dostávali priestor priamo na javisku, korunovaní kvetinovými vencami. Ale najmä preto, že pri vrcholných vokálnych číslach (vyššie zmienené lamento Cornelia Deh piangete, o mesti lumi, jej dueto so synom Sestom, Cleopatrina ária Piangerò la sorte mia a i.) réžia bez pocitu menejcennosti priznala prioritu speváckemu umeniu.

Exkluzívny projekt, ktorý vznikol v koprodukcii ostravskej opery a Hudobného festivalu Znojmo, je divadlom, ktoré cíti hudbu a hudbou, ktorá vníma divadlo. Čo viac si na opernom javisku želať.

Autor: Michaela Mojžšiová

písané z premiéry 19. 6. 2025

G. F. Händel: Julius Caesar v Egypte

Národné divadlo moravskosliezske v Ostrave

Premiéra 19. júna 2025

Koprodukcia s Hudobným festivalom Znojmo a Czech Ensemble Baroque

Hudobné naštudovanie a dirigent: Roman Válek

Réžia: Jiří Nekvasil

Dramaturgia: Juraj Bajús

Scéna: Daniel Dvořák

Kostýmy: Hana Kelar Knotková

Hudobná spolupráca: Czech Ensemble Baroque

Julius Caesar: Andreas Scholl

Sextus Pompeius, Pompeov syn: Valer Sabadus

Kornélia, jeho matka: Monika Jägerová

Kleopatra, egyptská kráľovná: Doubravka Novotná

Ptolemaios, jej brat, kráľ Egypta: Franko Klisović

Achilla, jeho vojvodca a radca: Michal Marhold

www.ndm.cz

O autorovi

Michaela Mojžišová

operná historička, kritička, vedecká pracovníčka Ústavu divadelnej a filmovej vedy CVU SAV,
od roku 2021 predsedníčka výboru Slovenského centra Medzinárodnej asociácie divadelných
kritikov (SC AICT)

Zistiť viac

Článok je chránený autorským zákonom a jeho akékoľvek použitie, alebo šírenie bez
písomného súhlasu redakcie Opera Slovakia alebo autora je zakázané.

Opera Slovakia o.z. nezodpovedá za obsah autorov jednotlivých príspevkov a nenesie prípadné právne následky za názory autorov príspevkov a príspevky v diskusiách uverejnených v časopise Opera Slovakia.